

Marcela Alina Fărcașiu, *Language in the Courtroom: A Comparative Study of American and Romanian Criminal Trials*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2015, 302 p.Claudia Elena Stoian   *

Facultatea de Științe ale Comunicării, Universitatea Politehnică din Timișoara, Str. Traian Lalescu 2A, 300223 Timișoara, România

Limbajul este folosit pentru a comunica semnificații, nu doar în contextele obișnuite, ci și în cele profesionale. Un context profesional important, în care limbajul joacă un rol cheie, este reprezentat de domeniul juridic și subdomeniile aferente. *Limbajul dreptului*, denumit și *discurs juridic*, se referă atât la tipul de limbaj vorbit, cât și la cel scris (Tiersma, 1999). Pentru a le distinge, literatura de specialitate folosește *limbajul din sala de judecată*, *limbajul procedurilor din sala de judecată* sau *discursul din sala de judecată*, pentru discursul juridic vorbit, și *texte juridice*, pentru cel scris (Archer, 2005; Cotterill, 2002).

Deoarece „legea este o profesie a cuvintelor” (traducerea proprie a citatului „law is a profession of words”, Mellinkoff, 1963, p. VII), nu este de mirare că limbajul dreptului a atras atenția multor cercetători. Limbajul folosit în sala de judecată se studiază de mai bine de 30 de ani, fiind abordat din mai multe perspective, precum lingvistică (Maley, 1994), sociolingvistică (Cotterill, 2001), pragmatică (Danet, 1980), stilistică (O’Barr, 1982) sau antropologică (Conley et al., 2005). Particularitățile și diferențele culturale din sălile de judecată au fost, de asemenea, în centru atenției unor cercetătorii precum, amintind doar câțiva dintre ei, Martinovski (2001), Innes (2001), Eades (2002) și de Klerk (2003).

Reducînd discuția la cultura și limba română, acest domeniu nu a ridicat foarte mult interes pînă în ultima perioadă. S-a acordat atenție în principal textelor scrise, acestea fiind abordate din perspective lingvistice, juridice și/sau interdisciplinare. Zafiu (2003), de exemplu, atrage atenția asupra stilului textelor juridice, Danciu & Badea (2017) se axează pe terminologia lor, Stoichițoiu-Ichim (1990, 2002) le interpretează semantica și semiotica, Șuş (2016) le compară din punct de vedere cultural, în timp ce Ghimpu (1978) este preocupată de înțelegerea

textelor juridice de către persoanele care nu sînt din domeniu. În ceea ce privește limbajul propriu-zis utilizat în sălile de judecată, există doar un studiu dedicat limbii române, ce datează din 1930. Cartea lui Dimiu (1930) prezintă un studiu interdisciplinar al procedurilor din sala de judecată, combinînd perspective etnografice, lingvistice și sociolingvistice.

În acest cadru redus al cercetărilor în discursul juridic românesc, în general, și în discursul juridic vorbit, în special, cartea lui Fărcașiu, intitulată *Language in the Courtroom: A Comparative Study of American and Romanian Criminals Trials*, aduce o contribuție importantă domeniului. Pe lîngă faptul că se axează pe sistemul juridic românesc, autoarea, de asemenea, îl compară cu cel american, prezentînd astfel informații valoroase despre această temă, ce pot fi utile avocaților, lingviștilor, traducătorilor, interpreților, studenților și/sau cercetătorilor. Marcela Alina Fărcașiu analizează limbajul folosit de practicienii dreptului și de martori în două sisteme diferite de justiție, cel american și cel românesc, acordînd o atenție deosebită audierii martorilor în sălile de judecată. Principalul obiectiv al cercetării sale este studierea perechilor de adiacență utilizate în etapa de audiere a martorilor în cele două sisteme de justiție, din punct de vedere formal, funcțional și pozițional. Acest obiectiv este destul de inovator, deoarece, pînă acum, aceste aspecte nu au fost mai deloc tratate în literatura națională.

Cartea este bine structurată, coezivă și coerentă. Aceasta conține șapte capitole și două anexe. Capitolul 1 precizează pe scurt premisele studiului și introduce întreaga analiză cititorului. Întrucît evenimentul de comunicare al audierii martorilor face parte din situația de vorbire a procesului penal, autoarea continuă făcînd referire la factorii care au o influență directă asupra limbajului. Ca atare, capitolul 2 descrie factorii extralingvistici care pot

* Adresă de corespondență: claudia.stoian@upt.ro.

influența procesul de comunicare. Mai întâi, prezintă sistemele de justiție și îl compară pe cel american de tip acuzatorial cu cel românesc de tip inchizitorial. Apoi, se concentrează pe procesul penal, continuând comparația dintre cele două sisteme. Mergînd de la general la particular, autoarea se axează pe spațiul fizic propriu-zis, în acest caz, sala de judecată, subliniind simbolismul aranjamentului așezării participanților și al ținutei instanței în ambele culturi.

După ce delimitează clar subiectul studiului său, Fărcașiu stabilește o bază teoretică în capitolul 3, referindu-se la studii anterioare în domeniu. Aceasta prezintă o literatură de specialitate detaliată ce tratează subiectul cărții sale și clarifică terminologia utilizată în cercetarea sa. Paleta largă de studii este legată de ambele tipuri de discurs juridic, scris și vorbit, atât în americană, cât și în română, din mai multe abordări diferite, precum lingvistică, stilistică, sociolingvistică și pragmatică. Autoarea indică, de asemenea, câteva studii efectuate în alte culturi decît cele două în cauză. Cu scopul de a oferi cititorului o imagine de ansamblu, Fărcașiu subliniază faptul că studiile realizate în domeniu sînt extrem de numeroase în cultura americană, dar aproape inexistente în cea românească. Acest capitol este important, deoarece indică lipsa studiilor recente, în general, și a celor axate pe limba română, în particular, de unde și importanța și noutatea cărții *Language in the Courtroom: A Comparative Study of American and Romanian Criminal Trials* scrisă de Marcela Alina Fărcașiu.

Capitolul 4 direcționează cititorul către studiul propriu-zis, introducînd metodologia și corpusul cercetării efectuate. Metodologia intenționează să acopere atât nivelul macro al discursului, cât și pe cel micro, prezentînd, mai întâi, etnografia comunicării (Hymes, 1962), care consideră modelele comunicative ca parte a cunoștințelor și comportamentelor culturale, și le analizează prin observarea participanților, și, mai apoi, analiza conversației (Goffman, 1959), care examinează limbajul ca acțiune socială. În acest cadru metodologic, Fărcașiu pune accentul pe organizarea secvențială în conversație, mai exact pe sistemul de alocare a intervenției (engl. *turn-taking*) (Sacks et al., 1974), în două corpusuri mari. Corpusul american, care se extinde pe 100 de pagini de transcrieri din trei procese penale americane importante luate dintr-o sursă online. În schimb, corpusul românesc a fost colectat chiar de către

autoare din diferite procese penale la care a participat, întinzîndu-se, de asemenea, pe 100 de pagini. Dificultatea colectării corpusului este subliniată de către autoare. În plus, Fărcașiu a transcris manual ambele corpusuri, bazîndu-se pe convenții de transcriere standardizate (Jefferson, 2004).

În continuare, capitolul 5 restrînge cîmpul de discuție la perechile de adiacență întrebare-răspuns, care sînt descrise în detaliu, pentru a fi mai apoi analizate din punct de vedere structural, semantic, pragmatic și discursiv, pe de o parte, și, pe de altă parte, din perspectivă sintactică și funcțională. Cu alte cuvinte, autoarea se axează pe șirurile de date găsite în corpusuri, pe care le leagă de actele comunicative exprimate, obținînd astfel modelul (modelele) acestora. Fărcașiu descrie caracteristicile întrebărilor și răspunsurilor și le analizează în ambele limbi. Analizele indică anumite modele de organizare secvențială și mai multe strategii de conversație utilizate de avocați, judecători și martori, prezentate în detaliu în capitolul 6.

În cele din urmă, concluziile cercetării realizate sînt formulate în capitolul 7, accentul căzînd pe trei aspecte diferite. În primul rînd, diferitele analize efectuate au arătat că forma și funcția întrebărilor utilizate în timpul audierii martorilor sînt mai mult sau mai puțin identice atât în sălile de judecată americane, cât și în cele românești, singura diferență fiind frecvența anumitor tipuri. Același lucru se poate spune și despre răspunsurile la întrebări. Diferența cea mai vizibilă este prezența, doar în corpusul american, a întrebărilor negative cu răspuns da sau nu și a respectivelor răspunsuri.

În al doilea rînd, avînd în vedere organizarea generală a secvențelor întrebări-răspunsuri, au fost identificate mai multe modele secvențiale. În corpusul american, atât audierile directe, cât și cele încrucișate, au același model secvențial principal, și anume avocatul martorului solicită informații sau confirmare, iar martorul răspunde furnizînd informații sau confirmare. Acesta poate avea trei variații posibile, cum ar fi modelul secvențial în care avocatul ce apără partea adversă obiectează și oferă motive pentru obiecții, iar judecătorul răspunde acceptînd sau respingînd obiecția. În plus, modelul secvențial prezentat poate varia în șase moduri diferite, de exemplu, judecătorul acceptă obiecția și solicită, de asemenea, măsuri din partea avocatului ce interoghează martorul. În corpusul românesc, pe de altă

parte, organizarea secvențială a audierii martorilor este foarte diferită de cea americană, datorită diferențelor din sistemele de justiție, în special, datorită rolului judecătorului. Secvența principală este aceeași, doar că avocatul martorului este înlocuit de către judecător. Secvența prezintă, de asemenea, patru variante posibile, cum ar fi secvența finală prin care judecătorul dictează informațiile sau confirmările reformulate grefierului. Această variație poate avea și ea două modele, de ex. după ce judecătorul dictează grefierului, martorul oferă clarificări despre informațiile sau confirmările menționate, apoi, judecătorul dictează din nou informațiile corectate grefierului.

În al treilea rând, Marcela Alina Fărcașiu a ajuns la câteva concluzii legate de strategiile de conversație utilizate în cele două săli de judecată. Avocații din sala de judecată americană folosesc tehnica „întrebărilor în cascadă”, care derutează martorul, precum și întrebările cu mai multe unități, care restrâng obiectul întrebării, sugerând răspunsul. În schimb, în sala de judecată din România, avocatul, nefiindu-i permis să se adreseze direct martorului, folosește întrebări indirecte pentru a cere judecătorului să solicite informații sau confirmare de la martor. Aici, judecătorul este cel care folosește întrebări, dar numai pe cele cu mai multe unități, fiind astfel mai explicit. De asemenea, reformulează mărturia martorului, astfel încât grefierul să o scrie, lasă întrebarea neterminată și/sau repetă răspunsul martorului. În ceea ce privește martorii, atât cei americani, cât și cei români, se comportă la fel, ripostînd cu propriile resurse prin contra-întrebări, răspunsuri „nepreferate” și non-răspunsuri.

Cele două anexe ale cărții de față prezintă mostre ale celor două corpusuri, aducînd dovezi suplimentare în cercetarea și concluziile lui Fărcașiu.

Per ansamblu, cartea *Language in the Courtroom: A Comparative Study of American and Romanian Criminal Trials* de Marcela Alina Fărcașiu tratează un subiect relativ nou pe scena cercetării românești, cel al limbajului juridic vorbit, aducînd astfel o contribuție importantă și inovatoare. Contribuția acesteia se realizează și prin abordarea metodologică

care urmărește, mai întîi, analiza discursului juridic vorbit combinînd perspective macro și micro, precum etnografia și analiza conversației, și apoi compararea lui în două culturi și limbi diferite, respectiv americană și română. Mai mult, corpusul selectat este destul de mare, ceea ce face ca studiul să fie reprezentativ în ceea ce privește analiza și concluziile. Metoda de culegere și transcriere a corpusurilor, în afară de a arăta munca grea și minuțioasă a autoarei, este un exemplu pentru viitorii cercetători și înlesnește posibilitatea de a repeta studiul. În cele din urmă, analizele ample și precise au condus la concluzii semnificative cu privire la forma și funcția întrebărilor și răspunsurilor, la modelul lor secvențial și la tehnicile comunicative ale interlocutorilor. Comparația audierii martorilor în două sisteme diferite a arătat perspective interesante în domeniul comunicării instituționale ce variază adesea de la cultură la cultură.

În concluzie, înțelegerea discursului juridic vorbit este foarte importantă atât pentru profesioniști, cât și pentru persoanele din afara domeniului, deoarece are reguli foarte specifice și se bazează pe ierarhie și roluri de putere, care pot pune probleme în cadrul aceleiași culturi, precum și între culturi diferite. În afară de comunicarea sensului, limbajul funcționează în sala de judecată și în „serviciul reglementării comportamentului social” (traducerea proprie a citatului „the service of regulating social behaviour”, Maley, 1994, p. 11). *Language in the Courtroom: A Comparative Study of American and Romanian Criminal Trials* de Marcela Alina Fărcașiu evidențiază similitudini și diferențe între limbajul din sala de judecată în cazul proceselor penale americane și românești, fiind unul dintre puținele studii lingvistice care se ocupă de limbajul folosit într-o sală de judecată românească. Prin urmare, cartea este o resursă minunată pentru toți cei interesați de trăsăturile lingvistice și extralingvistice care definesc interacțiunea vorbită ce are loc în timpul etapei de audiere a martorilor, precum avocați, publicul necunosător, cercetători, lingviști, traducători, interpreți și/sau studenți.

Bibliografie

- Archer, D. (2005). *Questions and Answers in the English Courtroom: A Sociopragmatic Analysis*, John Benjamins, Amsterdam, [CrossRef](#).
- Conley, J.M., O'Barr, W.M. & Lind, A.E. (1979). *The Power of Language: Presentational Style in the Courtroom*, in „Duke Law Journal”, 6, p. 1375–1399, [\[online\]](#).
- Cotterill, J. (2001). *Domestic Discord, Rocky Relationships: Semantic Prosodies in Representation of Marital Violence in the O.J. Simpson Trial*, in „Discourse and Society”, 12 (3), p. 291–312, [CrossRef](#).
- Cotterill, J. (ed.) (2002). *Language in the Legal Process*, Palgrave Macmillan, New York, [CrossRef](#).
- Danciu, E. T. & Badea, S. (2017). *Foreign Influences in Romanian Legal Terminology*, in „Revista de Științe Politice”, 53, p. 144–158, [\[online\]](#).
- Danet, B. (1980). *Language in the Legal Process*, in „Law & Society Review”, 14 (3), p. 445–564, [CrossRef](#).
- de Klerk, V. (2003). *Language and the Law: Who Has the Upper Hand?*, in Makoni, S. & Meinhof, U.H. (eds.), *Africa and Applied Linguistics*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, p. 89–103, [CrossRef](#).
- Dimiu, R. (1930). *Limbajul juridic*, Editura Curierul Judiciar S.A., București.
- Eades, D. (2002). *The Politics of Misunderstanding in the Legal Process: Aboriginal English in Queensland*, în House, J., Kasper, G. & Ross, S. (eds.), *Misunderstanding in Spoken Discourse*, Longman, London, p. 196–223.
- Ghimpu, S. (1978). *Dialog despre lege*, Scrisul Românesc, Craiova.
- Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*, Penguin, London.
- Hymes, D.H. (1962). *The Ethnography of Speaking*, în Gladwin, T. & Sturtevant, W.C. (eds.), *Anthropology and Human Behavior*, Anthropological Society of Washington, Washington, DC, p. 13–53.
- Innes, B. (2001). *Speaking Up in Court: Repair and Powerless Language in New Zealand Courtrooms*, PhD thesis, University of Auckland, [\[online\]](#).
- Jefferson, G. (2004). *Glossary of Transcript Symbols with an Introduction*, în Lerner, G.H. (ed.), *Conversation Analysis: Studies from the First Generation*, John Benjamins, Amsterdam/Philadelphia, p. 13–31, [CrossRef](#).
- Maley, Y. (1994). *The Language of the Law*, în Gibbons, J. (ed.), *Language and the Law*, Longman, London, p. 11–50.
- Martinovski, B. (2001). *The Role of Repetitions and Reformulations in Court Proceedings: A Comparison of Sweden and Bulgaria*, PhD thesis, Göteborg University, [\[online\]](#).
- Mellinkoff, D. (1963). *The Language of the Law*, Little, Brown and Company, Boston.
- O'Barr, W.M. (1982). *Linguistic Evidence: Language, Power, and Strategy in the Courtroom*, Academic Press, New York.
- Sacks, H., Schegloff, E.A. & Jefferson, G. (1974). *A Simplest Systematics for the Organization of Turn-taking for Conversation*, in „Language”, 50 (4), p. 696–735, [CrossRef](#).
- Stoichițoiu-Ichim, A. (1990). *Sens și definiție în limbajul juridic*, în „Studii și cercetări lingvistice”, 41 (4), p. 377–383.
- Stoichițoiu-Ichim, A. (2002). *Semiotica Discursului Juridic*, Universitatea din București, București.
- Șuș, C. (2016). *Tradiție și evoluție în limbajul juridic: o analiză pragmatică a contractului în engleză, franceză și română pe baza unui corpus format din texte comparabile*, PhD thesis, Universitatea Babeș-Bolyai.
- Tiersma, P.M. (1999). *Legal Language*, Chicago University Press, Chicago.
- Zafiu, R. (2003). *Diversitate stilistică în româna actuală*, Universitatea din București, București.